

REMISSVAR

2026-05-28

Dnr: BO 2026-0109

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Betänkandet Återkallelse av svenskt medborgarskap (SOU 2026:21)

(dnr Ju2026/00665)

Inledning och avgränsning

Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barns och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Barnombudsmannen tar emot ett stort antal remisser och har inte möjlighet att lämna synpunkter på alla. Även för remisser av betänkanden och promemorior som har direkt betydelse för barn och deras rättigheter lämnar Barnombudsmannen många gånger inte synpunkter eller avgränsar svaret. I detta fall avgränsar Barnombudsmannen sitt yttrande till vissa övergripande synpunkter och synpunkter på vissa förslag.

Övergripande synpunkter

Medborgarskapet är det grundläggande rättsförhållandet mellan enskilda och staten samt den yttersta garanten för skydd och upprätthållande av rättigheter, inklusive utanför Sverige gränser. Flera andra grundläggande fri- och rättigheter är kopplade till det svenska medborgarskapet, som rätten att vistas i landet. Medborgarskapet utgör även en viktig grund för barns delaktighet i det samhälle de lever i, och bidrar till en känsla av samhörighet.

Barnombudsmannen har förståelse för att regeringen behöver göra överväganden med hänsyn bl.a. till ett förändrat säkerhetsläge, men det måste säkerställas att nya regler är i enlighet med barnkonventionen och dess syfte. Det är också viktigt att förslag av så ingripande karaktär som de nu aktuella föregås av noggranna överväganden när det gäller konsekvenser för barn.

Utredningen lyfter visserligen för- och nackdelar för barn på olika ställen i betänkandet och det finns redogörelser för rättigheter i barnkonventionen som kan aktualiseras. Men gedigna analyser utifrån barns rättigheter kopplade till de olika förslagen saknas. Barnombudsmannen saknar fördjupade resonemang om hur förslagen förhåller sig till barnkonventionens grundprinciper som t.ex. förbudet mot diskriminering i artikel 2, principen om barnets bästa i artikel 3.1, samt barns rätt att få sin röst hörd i enlighet med artikel 12. Exempel på andra rättigheter utifrån vilka mer fördjupade resonemang hade behövts är artikel 8 om rätten att behålla sin identitet, inklusive medborgarskap, 16 om rätten till privat- och

familjeliv, 24 om rätten till bästa möjliga hälsa och 27 om rätten till den levnadsstandard som krävs för barnets utveckling.

En analys av konsekvenser för barn och deras rättigheter bör påbörjas tidigt och vara en integrerad del i arbetet med att ta fram förslag.¹ Regeringen framhåller i propositionen inför inkorporeringen av barnkonventionen att när ett enskilt barn eller en grupp barn kommer påverkas av ett beslut, måste beslutsprocessen innehålla en utvärdering av eventuella positiva eller negativa konsekvenser för barnet eller barnen. I beslutet ska beslutsfattaren dessutom motivera på vilket sätt hänsyn har tagits till barnets bästa, dvs. vad beslutsfattaren ansett vara barnets bästa, vilka kriterier detta grundas på och hur barnets intressen vägts mot andra intressen, vare sig dessa handlar om övergripande policyfrågor eller enskilda fall.² För att inkorporeringen av konventionen ska få reell verkan i lagstiftningsarbetet och i tillämpningen krävs enligt Barnombudsmannen att barnperspektivet och barnrättsperspektivet synliggörs på ett helt annat sätt än vad som är fallet här.

Barn har särskilda rättigheter och befinner sig på grund just av att de är barn generellt sett i en särskilt utsatt position. Barn ska också enligt ett flertal internationella konventioner behandlas särskilt förmånligt i medborgarskapshänseende.³ Barnombudsmannen anser att de argument som talar för återkallelse av svenskt medborgarskap och som förs fram i betänkandet gör sig i många fall gällande i betydligt lägre grad när det gäller barn än vuxna. Det gäller t.ex. säkerhetsärendena. Barnombudsmannen ifrågasätter för flera bedömningar och förslag att de är förenliga med principen om barnets bästa i artikel 3.1 i barnkonventionen.

De långsiktiga konsekvenserna av utredningens förslag framstår också som ovissa, särskilt eftersom de inte kan betraktas endast fristående. På senare tid har det genomförts – eller är på väg att genomföras – en rad lagändringar med stor påverkan på barn på det straffrättsliga och det migrations- och medborgarskapsrättsliga området. Den sammantagna betydelsen är svår att överskåda.

Om barns rätt att komma till tals enligt artikel 12 i barnkonventionen

En viktig del i att bedöma och analysera konsekvenser för barn och deras rättigheter består av att inhämta barn och ungas erfarenheter och åsikter. Barn är experter på sin egen situation och deras åsikter måste beaktas. Att lyssna in barn och unga är avgörande för att hitta adekvata lösningar. Barnombudsmannen saknar information om barns åsikter i betänkandet. Det framgår inte på något ställe att utredningen har träffat barn eller deras företrädare eller på annat sätt har tillgodojort sig information om barns åsikter och erfarenheter.

Förslagen i betänkandet påverkar barn i hög grad och kan leda till att barns ställning försvagas. Mot denna bakgrund och mot bakgrund av skyldigheten i artikel 12 i barnkonventionen att inhämta barns synpunkter och tillmäta dem betydelse i frågor som rör dem, anser inte Barnombudsmannen att utredningen har fullgjort sin lagstadgade skyldighet att låta barn komma till tals. Att inte inhämta barns röster i en så central fråga som den aktuella får anses utgöra en stor brist i utredningens arbete, och undergräver styrkan i de bedömningar och förslag som har lagts fram.

¹ Jfr Ds 2022:22, Bättre konsekvensutredningar.

² Proposition 2017/18:186, Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter, s. 96. Se också Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013) om barnets rätt att i första hand få beaktat vad som bedöms vara barnets bästa, CRC/C/GC/14.

³ Se SOU 2025:1, Skärpta krav för svenskt medborgarskap, kap.4, som visserligen främst gäller förvärv av medborgarskap.

8.9 Ett barns svenska medborgarskap får återkallas i vissa fall om föräldern frångår sitt svenska medborgarskap på grund av oriktiga uppgifter eller annat otillbörligt handlande

Barnombudsmannen kan utifrån det befintliga underlaget inte ta ställning till utredningens förslag.

Barnombudsmannen vill understryka utgångspunkten att barn inte på ett orimligt sätt bör lastas för en förälders otillbörliga handlande, som också kan ha skett långt tillbaka i tiden. Det kan ifrågasättas om det – ur ett barnrättsperspektiv – är rimligt att ingen preskriptionstid föreslås, t.ex. utifrån att ett ”villkorat medborgarskap” till skillnad från medborgarskap som inte går att återkalla riskerar att skapa ännu större otrygghet, ohälsa och ojämlika villkor (se betänkandet s. 146). Sådana risker gör sig generellt sett ännu mer gällande för barn. Barn ska också ses som en egen rättighetsbärare, vilket innebär bl.a. att barns situation behöver bedömas självständigt och att den kan vara en annan än föräldrarnas. Ett tydligt exempel på detta är Migrationsöverdomstolens dom⁴ som rörde en 14-årig flicka, född och uppvuxen i Sverige, som beviljades uppehållstillstånd p.g.a. särskilt ömmande omständigheter eftersom en utvisning ansågs stå i strid med barnkonventionen trots att hennes föräldrar delvis hade undanhållit sig verkställighet av avlägsnandebeslut. Som en konsekvens av denna bedömning, rörande skäl som var hänförliga till barnet, beviljades även föräldrarna uppehållstillstånd.

Barnombudsmannen vill i sammanhanget också lyfta fram den utsatta situationen för barn som lever under hedersrelaterat våld och förtryck, en situation som det inte alls resoneras kring i betänkandet. Ett svenskt medborgarskap kan innebära ett viktigt skydd för dessa barn, liksom även för andra barn som lever i våldsutsatthet. Det kan handla om att svenska myndigheter ges större möjligheter att agera när ett barn riskerar att föras utomlands mot sin vilja i syfte att utsättas för barn- och tvångsåktenskap, omvändelseförsök eller andra hedersrelaterade övergrepp. Om ett barn redan har förts ut ur landet kan ett svenskt medborgarskap underlätta konsulärt stöd och möjliggöra mer direkta kontakter med och åtgärder från svenska myndigheters sida för att barnet ska kunna återvända. Medborgarskapet kan också överlag stärka rätten och möjligheten till stöd och skydd för barn som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck, eller som behöver skyddat boende och andra stödinsatser i Sverige.

Barnombudsmannen vill i sammanhanget även betona vikten av en noggrann bedömning i det enskilda fallet.

Barnombudsmannen anser att det saknas tillräckligt fördjupade resonemang om vad åtgärderna mer konkret skulle innebära för barn, hur negativa följder kan undvikas eller kompenseras för, liksom hur olika omständigheter har värderats i förhållande till barnets bästa (artikel 3 i barnkonventionen). Se också ovan under Övergripande synpunkter. Snarare lägger utredningen säkerställandet av barnets bästa på rättstillämparen. Barnombudsmannen är kritisk till detta och anser att sådana analyser är nödvändiga i den fortsatta beredningen för att säkerställa att barn får sina rättigheter tillgodosedda. Utifrån det befintliga underlaget kan Barnombudsmannen inte ta ställning till förslaget.

⁴ Jfr MIG 2020:24.

11.2 Grundläggande förutsättningar för återkallelse av svenskt medborgarskap på grund av brott

Barnombudsmannen avstyrker förslaget.

Barnombudsmannen ser med stor oro på utvecklingen i samhället på senare år, där allt fler och yngre barn involveras i grov kriminalitet. Att barn begår allvarliga brott – som inte sällan drabbar andra barn – är aldrig acceptabelt och kräver tydliga åtgärder. Barnombudsmannen ifrågasätter dock, såvitt gäller barn, att återkallelse av medborgarskap är rätt väg att gå.

FN:s barnrättskommitté framhåller vikten av att barnkonventionen beaktas som en helhet, inte bara artikel för artikel.⁵ Rättigheterna ska tolkas i ljuset av varandra. De är odelbara och ömsesidigt förstärkande.⁶

När det gäller barn som begått allvarlig brottslighet krävs alltså en helhetssyn på barnets situation och rättigheter. Detta inkluderar även att ta hänsyn till barns uppväxtvillkor och de faktorer som kan leda till ökad risk för att de involveras i allvarlig brottslighet och utnyttjas av kriminella nätverk, liksom deras anknytning till Sverige.

Barnombudsmannen vill i sammanhanget betona vikten av en noggrann bedömning i det enskilda fallet.

Under 2024 och 2025 har Barnombudsmannen samlat in barns och ungas erfarenheter genom 88 djupintervjuer med frihetsberövade barn och unga och en enkätundersökning som 543 frihetsberövade barn och unga har besvarat. Det som framkommit är att deras uppväxt generellt har varit otrygg och präglad av våldsutsatthet och andra missförhållanden. Bland de svåra upplevelser som barn och unga lyft i våra samtal är utsatthet för våld i hemmet särskilt framträdande, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck. Vanligt förekommande är också berättelser om föräldrarnas psykiska ohälsa, missbruksproblem samt annan kriminalitet i hemmet. Barnen beskriver destruktiva hemmiljöer där trygghet saknas och där ingen vuxen tar ansvar för barnet. Barn som utsätts för våld under uppväxten upptäcks inte i tillräcklig grad av samhället. Det finns också en diskrepans mellan barns rättigheter och det faktiska stödet – våldsutsatta barn får inte det skydd och de insatser de har rätt till.⁷

Det är tydligt utifrån Barnombudsmannens insamlade material att många barn som är involverade i kriminalitet (eller som misstänks för detta) är uppvuxna i en situation där de inte fått sina rättigheter tillgodosedda. Därtill kommer att samhällets stöd till dessa barn kan ha varit otillräckligt eller obefintligt. Att som barn befinna sig i en utsatt situation kan leda till en särskild sårbarhet för att dras in i kriminalitet. Därtill kommer att barnet enligt förslaget kan vara den enda i sin familj som får sitt medborgarskap återkallat, något som aktualiserar frågor om barnets rätt till skydd för sitt familjeliv. Barnombudsmannen erinrar också om artikel 40 i barnkonventionen, som slår fast att barn som begått brott ska behandlas på ett sätt som främjar barnets återanpassning i samhället.

En kille som Barnombudsmannen har talat med illustrerar detta när han säger:

"I mitt land det finns krig. De säger att det kriget slut men det är fortfarande inte säkerhet plats. Och jag minns ingenting om mitt land. Jag vet ingenting. [...] Mina bröder här. Mina pappa och mamma här. Vi har inga släktingar där. [...] Vi har

⁵ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 5 (2003) om allmänna åtgärder för genomförandet av konventionen om barnets rättigheter (artikel 4, 42 och 44.6) CRC/GC/2003/5, p. 18.

⁶ Se prop. 2017/18:186 s. 96 och genomgående i SOU 2020:63, Barnkonventionen och svensk rätt.

⁷ "Det har alltid funnits våld, alltså när det har funnits problem.", Barnombudsmannen 2025.

ingen hem där. Vart ska jag ta vägen? Hur jag ska klara mig? Som en ung människa. Det jag vet inte."

1 Författningsförslag och 15 Författningskommentar

För det fall förslagen eller något/några av dem blir verklighet, anser Barnombudsmannen att författningstext samt författningskommentar delvis behöver omformuleras och kompletteras, för att bättre säkerställa barns rättigheter i rättstillämpningen. Barnombudsmannen vill särskilt lyfta fram följande.

14 b § (brott som allvarligt hotar Sveriges vitala intressen)

I utredningens förslag finns ett sista stycke i föreslagen ny paragraf, som lyder "Vid beslut om återkallelse av medborgarskap ska barnets bästa alltid beaktas."

Barnombudsmannen anser att lydelsen bör vara "*Vid beslut om återkallelse av medborgarskap ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Det ska också motiveras på vilket sätt hänsyn har tagits till barnets bästa.*"

En sådan formulering speglar bättre rättigheten som den uttrycks i artikel 3.1 i barnkonventionen, samt uttalanden från FN:s barnrättskommitté.⁸

Vad avser författningskommentaren, anser Barnombudsmannen att denna behöver kompletteras med tydliga formuleringar att bedömningarna i ärenden som rör barn måste göras av personal som har särskilda kvalifikationer gällande bedömningar av vad barn berättar, barns situation och barnets bästa.

Dessutom behöver det framgå av författningskommentaren samma typ av resonemang kring proportionalitet i ärenden som rör barn, som utredningen uttrycker på andra ställen i betänkandet (såsom s. 258 f)¹. Det behöver också tydliggöras att barnets bästa ska utgöra en tungt vägande faktor i beslutsprocessen och att en intresseavvägning inte får göras schablonmässigt.⁹

Synpunkterna ovan gäller båda de alternativa förslagen som presenteras av utredningen, dvs. även den version av 14 b § som gäller brott som allvarligt hotar Sveriges säkerhet.

14 c §

Barnombudsmannen har samma kommentarer avseende författningstext och författningskommentar som ovan (14 b §).

25 §

I utredningens förslag finns följande formulering. "...ska barnet ges möjlighet att framföra sin åsikt. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad."

Barnombudsmannen anser att lydelsen bör vara "*....har barnet rätt att framföra sin åsikt. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.*"

En sådan formulering speglar bättre rättigheten som den uttrycks i artikel 12.1 i barnkonventionen.

Ett barns tillgång till information är enligt FN:s barnrättskommitté en förutsättning för att artikel 12 ska kunna genomföras effektivt.¹⁰ Vad avser författningskommentaren, anser Barnombudsmannen att denna behöver

⁸ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013) om barnets rätt att i första hand få beaktat vad som bedöms vara barnets bästa, CRC/C/GC/14, p. 6 c. Se också prop. 2017/18:186 s. 96.

⁹ Jfr bl.a. NJA 2020 s. 761 "Patronen och bilen" och NJA 2021 s. 1065 "Barnens bostad".

¹⁰ Jfr barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 12 (2009) om barnets rätt att bli hörd, p. 80-81.

kompletteras med tydliga formuleringar om att barn som berörs behöver tydlig och individanpassad information om det frågan gäller.

Beslut har fattats av barnombudsmannen Juno Blom. Föredragande i ärendet har varit juristen Karin Juhlén. I den slutliga handläggningen av ärendet har även biträdande avdelningschefen och chefsjuristen Tove Björnheden deltagit.

Juno Blom
Barnombudsman

Kopia till
ju.l2@regeringskansliet.se